

РЕЦЕНЗІЯ

доктора наук з державного управління, професора Шпака Юрія Валерійовича
на дисертацію Ніколаєнка Андрія Костянтиновича на тему
«Євроінтеграційна стратегія антикорупційної політики України»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Актуальність дисертаційного дослідження Ніколаєнка А.К. зумовлена стратегічним значенням антикорупційної політики для забезпечення стійкості системи публічного управління, підвищення довіри громадян до державних інституцій, ефективного використання публічних ресурсів та реалізації євроінтеграційного курсу України. В умовах набуття Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі антикорупційна політика перестає бути лише внутрішнім напрямом державного управління і набуває значення одного з ключових індикаторів інституційної зрілості держави, її здатності дотримуватися принципів верховенства права, прозорості, підзвітності та доброчесності.

Особливої ваги обрана тема набуває в умовах воєнного стану та перспектив післявоєнного відновлення України, коли прозорість розподілу ресурсів, контроль за міжнародною допомогою, незалежність антикорупційних інституцій, цифровізація процедур та формування культури доброчесності стають не лише управлінськими, а й безпековими пріоритетами. Корупція в таких умовах виступає фактором, що здатний послаблювати спроможність держави, знижувати ефективність реформ, підривати міжнародну довіру та ускладнювати процес інтеграції України до європейського політико-правового простору.

У цьому контексті дисертаційна робота Ніколаєнка А.К. є своєчасною, науково значущою та практично орієнтованою, оскільки спрямована на обґрунтування теоретико-методологічних положень і науково-практичних рекомендацій щодо формування євроінтеграційної стратегії антикорупційної політики України як складової системи публічного управління та адміністрування.

Структура і зміст основних положень дисертаційної роботи

Дисертаційне дослідження Ніколаєнка А.К. має логічну, послідовну та завершену структуру, яка відповідає поставленій меті, завданням і загальній логіці наукового пошуку. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст викладено на 150 сторінках друкованого тексту. Дисертація містить 13 таблиць, 45 рисунків. Список використаних джерел налічує 183 найменування і розміщений на 18 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено стан її наукової розробленості, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про апробацію, публікації та структуру дисертації.

У першому розділі дисертації розкрито теоретичні положення та передумови формування євроінтеграційної стратегії антикорупційної політики України. Автором проаналізовано публікаційну активність у сфері формування антикорупційної стратегії України, систематизовано підходи до визначення сутності корупції у системі публічного управління, а також визначено сучасні європейські імперативи антикорупційної політики України. Значну увагу приділено розгляду корупції не лише як правового чи кримінологічного явища, а як складного соціально-правового, економічного, політичного, інституційного та управлінського феномену.

Другий розділ присвячено дослідженню світових тенденцій та імперативів формування євроінтеграційної стратегії антикорупційної політики України. У межах цього розділу здійснено аналіз глобальних і регіональних тенденцій поширення корупції за Індексом сприйняття корупції, проведено комплексний аналіз сприйняття, впливу та поведінкових аспектів корупції в країнах Європейського

Союзу, а також досліджено міжнародну політику впровадження стандартів доброчесності та заходів боротьби з корупцією. Такий підхід дозволив автору поєднати інституційний, поведінковий, аналітичний та євроінтеграційний виміри дослідження.

У третьому розділі обґрунтовано розвиток методології формування стратегії державного управління антикорупційною політикою України. Автором запропоновано методологічні положення формування Стратегії антикорупційної політики України, розкрито організаційні засади її розроблення, визначено стратегічні цілі та їх роль у формалізації нових властивостей антикорупційної системи України. Особливу увагу приділено переходу від традиційної парадигми «контролю та покарання» до парадигми «проектування доброчесності» — *integrity by design*, що передбачає інтеграцію антикорупційних запобіжників безпосередньо у процеси державного управління.

Кожен розділ дисертації логічно пов'язаний із попереднім, що забезпечує цілісність наукового дослідження, послідовність викладу матеріалу та належне розкриття поставленої наукової проблеми.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертація Ніколаєнка А.К. є самостійною, завершеною та комплексною науковою працею, спрямованою на розв'язання актуального наукового завдання — обґрунтування теоретико-методологічних положень і науково-практичних рекомендацій щодо формування євроінтеграційної стратегії антикорупційної політики України.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується використанням широкої теоретичної, нормативної, аналітичної та емпіричної бази дослідження. У роботі використано наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань корупції, антикорупційної політики, публічного управління, інституційного розвитку, європейської інтеграції, прозорості, доброчесності та підзвітності публічної влади. Важливе місце посідають нормативно-правові акти України, стратегічні документи державної антикорупційної політики, міжнародні правові

акти, рекомендації та аналітичні матеріали Європейського Союзу, Ради Європи, ООН, ОЕСР, GRECO та інших міжнародних інституцій.

Методологічна основа дослідження є належною та відповідає міждисциплінарному характеру обраної теми. Автором використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема аналіз і синтез, індукцію та дедукцію, абстрагування, узагальнення, логічне порівняння, бібліометричний аналіз, системний, системно-структурний, структурно-функціональний, інституційний, порівняльний, статистичний, динамічний, графічний, табличний методи, контент-аналіз, стратегічний аналіз та логіко-структурне моделювання.

Особливої уваги заслуговує застосування бібліометричного аналізу для дослідження публікаційної активності у сфері корупції та антикорупційної політики. Використання інструментів Google Trends, Scopus і Bibliometrix дало змогу автору простежити динаміку наукового та суспільного інтересу до проблематики корупції, визначити провідні тематичні напрями, географічну структуру досліджень, найбільш цитовані праці та ключові поняття сучасного наукового дискурсу.

Обґрунтованість висновків дисертації підтверджується послідовним зв'язком між поставленими завданнями, використаними методами, отриманими результатами та сформульованими рекомендаціями. Усі основні положення логічно впливають із тексту дисертаційного дослідження, відповідають його меті та мають належне теоретичне і практичне підґрунтя.

Ознайомлення з анотацією, основним текстом дисертації та науковими публікаціями Ніколаєнка А.К. дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки й рекомендації є достатньо обґрунтованими, достовірними та такими, що мають значення для розвитку науки публічного управління та адміністрування.

Наукова новизна дисертаційної роботи

Аналіз змісту дисертаційної роботи Ніколаєнка А.К. дає підстави констатувати, що автором отримано наукові результати, які мають ознаки новизни та спрямовані на розвиток теоретико-методологічних положень і науково-практичних рекомендацій щодо формування, функціонування та реалізації євроінтеграційної

стратегії антикорупційної політики України в системі публічного управління та адміністрування.

У дисертації удосконалено методологічні положення формування Стратегії антикорупційної політики України, які ґрунтуються на синтезі системного, інституційного, ризик-орієнтованого та аксіологічного підходів. Запропонована автором п'ятиетапна методологічна конструкція дає змогу розглядати стратегічне планування у сфері антикорупційної політики як комплексний управлінський процес, що поєднує аналітичний, інституційний, ціннісний і технологічний компоненти.

Науково значущим є удосконалення організаційних положень формування Стратегії антикорупційної політики України, зокрема обґрунтування порядку формування та затвердження робочої групи з розроблення Стратегії на чолі з НАЗК як головним координатором, визначення механізму фінансового забезпечення на принципах прозорості, доброчесності та аполітичності, а також побудова чотирирівневої структури комунікації між учасниками процесу розроблення Стратегії. Окремо позитивної оцінки заслуговує виокремлення комунікації з міжнародними партнерами — GRECO, OECD, ЄС і Радою Європи — як самостійного рівня взаємодії.

Вагомим результатом дослідження є удосконалення системи цілей Стратегії антикорупційної політики України, яка охоплює дев'ять стратегічних цілей, згрупованих за трьома напрямками: запобігання корупції через превентивні механізми; виявлення, розслідування та відповідальність за корупційні правопорушення; формування нових властивостей антикорупційної системи. Запропоноване автором доповнення цієї системи технологічною матрицею на основі великих даних, штучного інтелекту та блокчейну має важливе значення для осмислення перспектив цифрової трансформації антикорупційної політики.

У дисертації також удосконалено понятійно-категоріальний апарат дослідження антикорупційної політики. Автором запропоновано розглядати корупцію як явище, що виникає у системі публічного управління внаслідок взаємодії інституційних, економічних і соціальних чинників та проявляється у використанні

владних повноважень або пов'язаних із ними можливостей у приватних інтересах. Такий підхід дозволяє трактувати корупцію не лише як окреме правопорушення, а як системну управлінську дисфункцію, що викривлює управлінські процеси, знижує ефективність державної політики та порушує принципи доброчесності, прозорості й підзвітності.

Набули подальшого розвитку теоретико-концептуальні підходи до розуміння сутності корупції у системі публічного управління. Автор обґрунтовує доцільність її розгляду як комплексного соціально-правового та управлінського феномену, що поєднує правовий, економічний, соціальний, політичний, інституційний та управлінський виміри.

Також набули подальшого розвитку науково-методичний підхід до дослідження публікаційної активності у сфері корупції та антикорупційної політики; систематизація сучасних європейських імперативів антикорупційної політики України; аналітичний підхід до оцінювання глобальних і регіональних тенденцій поширення корупції за Індексом сприйняття корупції; підхід до комплексного аналізу сприйняття, впливу та поведінкових аспектів корупції в країнах Європейського Союзу.

Загалом наукова новизна дисертації є достатньо обґрунтованою, відповідає меті та завданням дослідження і має значення для подальшого розвитку теорії та практики публічного управління у сфері антикорупційної політики.

Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у можливості використання сформованих автором теоретико-методологічних положень і науково-практичних рекомендацій у діяльності органів державної влади, антикорупційних інституцій, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та інших суб'єктів публічного управління під час розроблення й удосконалення стратегічних, програмних, організаційних та аналітичних документів у сфері запобігання і протидії корупції.

Розроблені автором положення можуть бути корисними для удосконалення державного управління антикорупційною політикою України в умовах європейської

інтеграції, зокрема в частині визначення стратегічних цілей, побудови системи відповідальних суб'єктів, формування комунікаційної архітектури, підвищення інституційної спроможності антикорупційних органів та інтеграції принципів доброчесності у процеси публічного управління.

Важливе практичне значення мають пропозиції щодо використання цифрових інструментів, великих даних, штучного інтелекту та блокчейн-технологій у сфері антикорупційної політики. Такі підходи відповідають сучасним тенденціям цифрової трансформації публічного управління та можуть бути використані під час розроблення інноваційних механізмів моніторингу, аналізу корупційних ризиків, підвищення прозорості управлінських процедур та запобігання корупційним проявам.

Окреме значення мають результати дисертації для освітнього процесу. Теоретичні та методологічні положення дослідження можуть бути використані при підготовці здобувачів вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», зокрема у межах освітніх компонентів, пов'язаних із публічним управлінням, антикорупційною політикою, стратегічним управлінням, доброчесністю публічної служби, цифровізацією та європейськими стандартами належного врядування.

Зазначене свідчить про належний рівень практичної спрямованості дисертаційного дослідження, його відповідність сучасним потребам розвитку системи публічного управління та актуальним завданням європейської інтеграції України.

Академічна доброчесність

За результатами ознайомлення з дисертаційною роботою Ніколаєнка А.К. можна зробити висновок, що дослідження виконано з дотриманням вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на використані джерела, коректно відображено результати наукових досліджень інших авторів, дотримано вимог щодо цитування та використання наукової, нормативної, статистичної й аналітичної інформації.

Окремої уваги заслуговує те, що автором у дисертації зазначено факт використання технологій штучного інтелекту виключно як допоміжного інструменту для попереднього формування пошукових запитів, мовного опрацювання, перекладу, редагування та адаптації окремих наукових формулювань. При цьому наукові результати, висновки, положення наукової новизни, емпіричні дані та авторські рекомендації сформульовані здобувачем самостійно.

Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Ніколаєнка Андрія Костянтиновича заслуговує на позитивну оцінку. Водночас, як і будь-яке самостійне наукове дослідження, вона містить окремі дискусійні положення, які можуть бути предметом подальшого наукового уточнення.

дисертації значну увагу приділено формуванню євроінтеграційної стратегії антикорупційної політики України та визначенню її методологічних засад. Водночас доцільно було б більш детально розкрити механізми практичної імплементації запропонованої стратегії в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення, зокрема з урахуванням обмежених фінансових, кадрових та організаційних ресурсів органів публічної влади.

втором запропоновано використання великих даних, штучного інтелекту та блокчейн-технологій як складових технологічної матриці антикорупційної політики. Такий підхід є інноваційним і перспективним, однак потребує додаткового розкриття питань кібербезпеки, захисту персональних даних, алгоритмічної прозорості, недопущення дискримінаційних рішень та відповідальності за використання цифрових інструментів у сфері публічного управління.

роботі ґрунтовно досліджено поведінкові аспекти корупції в країнах Європейського Союзу, що є важливою складовою порівняльного аналізу. Водночас доцільно було б ширше співвіднести отримані висновки з українськими соціологічними та управлінськими реаліями, зокрема з рівнем довіри громадян до антикорупційних інституцій, готовністю повідомляти про корупцію та сприйняттям викривачів у національному контексті.

исертація містить обґрунтовані положення щодо ролі НАЗК як головного координатора формування Стратегії антикорупційної політики України. Водночас дискусійним залишається питання більш чіткого розмежування функцій між НАЗК, іншими антикорупційними органами, органами місцевого самоврядування, громадянським суспільством та міжнародними партнерами в процесі реалізації запропонованих стратегічних цілей.

дослідженні обґрунтовано дев'ять стратегічних цілей антикорупційної політики України. Разом з тим доцільно було б більш детально представити систему індикаторів оцінювання досягнення цих цілей, зокрема кількісних і якісних показників, які дозволили б здійснювати моніторинг ефективності реалізації стратегії на різних етапах її впровадження.

Сформульовані зауваження мають дискусійний та рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи і можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Ніколаєнка Андрія Костянтиновича на тему «Євроінтеграційна стратегія антикорупційної політики України» є цілісною, завершеною, кваліфікованою, самостійно виконаною науковою працею. Сформульовані у дисертації узагальнення, висновки та рекомендації мають належний рівень наукового обґрунтування, практичну значущість і становлять цінність для подальшого розвитку галузі знань «Публічне управління та адміністрування».

За результатами виконаного дисертаційного дослідження автором обґрунтовано теоретико-методологічні положення та розроблено науково-практичні рекомендації щодо формування євроінтеграційної стратегії антикорупційної політики України як складової системи публічного управління та адміністрування.

Таким чином, дисертаційна робота за своїм змістом та оформленням відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету

Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Ніколаєнко Андрій Костянтинович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

доктор наук з державного управління,
доцент, професор кафедри національної
безпеки, публічного управління та
адміністрування, Державний університет
«Житомирська політехніка»

Юрій ШПАК

Підпис *Юрій Шпак*
Засвідчую:
Учений секретар
Житомирська політехніка

